

Asia Korusarjojen tekijänoikeussuoja

Hakijat S ja S Ky

Annettu 12.1.2016

Tiivistelmä

Hakijan lausuntopyyntöissä mainitut viisi korusarjaa eivät olleet siinä määrin itsenäisiä ja omaperäisiä, että ne olisivat sarjakokonaisuuksina tekijänoikeuslain 1 §:n tarkoittamia teoksia.

LAUSUNTOPYYNTÖ

1. Hakijat ovat pyytäneet tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa siitä, ylittävätkö S:n suunnittelemat alkuperäiset viisi korumallistoa Aamukaste I-III, Niittypolku, Vuoripuro, Tuulenvire ja Toivomuslähde teoskynnyksen ja saavatko ne siten kokonaisuuksina tekijänoikeudellista suojaa taiteellisina teoksina tekijänoikeuslain 1 §:n mukaisesti.
2. Hakijan mukaan S:n suunnittelemat korusarjat, joiden taloudelliset hyödyntämisoikeudet on siirretty S Ky:lle, syntyvät S:n oivaluksista ja suunnitelmista, jotka hän välittää mallikappaleen tekemälle kultasepälle. Suunnitelma saa lopullisen muotonsa keskusteluissa toteuttavan kultasepän kanssa. Materiaalikustannukset ja käyttötarkoitus asettavat tietyt puitteet taiteellisen ilmaisun mahdollisuuksille.
3. Tekijän omaperäinen ja itsenäinen panos ilmenee korusarjojen muotoilun ja yksityiskohtien lisäksi kunkin sormuksen tai muun esineen harmonisessa kokonaisuudessa yhdessä muiden sarjan korujen kanssa. Korusarjat on kehitetty vuosien saatossa siten että sarjoihin on suunniteltu oivallusta kuvaavia uusia koruja niiden muodostaessa harkitun ja mietityn kokonaisuuden.

VASTINEET

4. Hakijan mukaan asiassa ei ole vastapuolta. Lausuntopyyntöön ei ole annettu vastineita.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

5. Tekijänoikeuslain (404/61) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.
6. Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on yksinoikeus teokseen. Säännökseen sisältyvän esimerkkiluettelon mukaan taiteellisina teoksina suojataan muun muassa taideteollisuuden tuotteita. Näitä voivat olla esimerkiksi astiat tai muut käyttöesineet.
7. Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaiselta teokselta edellytetään, että sitä voidaan pitää tekijänsä itsenäisen luovan työn omaperäisenä tuloksena. Luova työ ilmenee tekijän tekemissä valinnoissa työn valmistusprosessin aikana. Riittävän omaperäisten valintojen tuloksena syntyvä työ ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla.
8. Taideteollisuuden tuotteen muotoilussa lopputulokseen vaikuttavat paitsi tekijän luova panos myös tuotteen käyttötarkoituksesta johtuvat seikat. Ollakseen tekijänoikeuslain 1 §:ssä suojattu teos taideteollisuuden tuotteen tulee täyttää itsenäisyyden ja omaperäisyyden vaatimukset käytännöllisestä tarkoituksesta huolimatta. Moniin käyttöesineisiin soveltuu tekijänoikeudellisen suojan ohella tai yksin luontevammin mallisuoja. Tuotteen käyttötarkoituksen ja muodin mahdollisesti ohjatessa esineen muotoa on todennäköisempää, että kaksi muotoilijaa toisistaan tietämättä luovat samanlaisen tuotteen (Haarmann, Pirkko-Liisa: Tekijänoikeus ja lähioikeudet, Helsinki 2005, s. 87).
9. Teoksen osa saa tekijänoikeussuojaa, jos se teoksesta erillään tarkasteltuna ylittää teostason eli osaa sellaisenaan voidaan pitää ilmauksena tekijänsä henkisestä luomistyöstä. Tekijänoikeus ei suojaa teoksen ideaa, periaatteita tai tietoja, vaan sitä ilmene-mismuotoa, johon ne on teoksessa saatettu. Tekijänoikeussuoja ei siten estä kahta tai useampaa henkilöä esimerkiksi hyödyntämästä jotain ideaa.

10. Euroopan Unionin tuomioistuin katsoi 1.12.2011 antamassaan ratkaisussa C-145/10 (Painer), että teos voi saada tekijänoikeussuojaa, jos se on tekijänsä henkisen luomistyön tulos siten, että se kuvastaa tekijän persoonaa ja siitä käyvät ilmi tekijän vapaat ja luovat valinnat teosta tehtäessä. Kansallisen tuomioistuimen tehtävä on ratkaista lopullisesti, ylittyykö teoskynnys.
11. Korkein oikeus on käsitellyt tekijänoikeutta taideteollisiin tuotteisiin mm. ratkaisussa KKO 1980 II 3 koru- ja solkimallien osalta. Korkein oikeus katsoi, etteivät soljet saaneet tekijänoikeussuojaa, sillä niiden ulkoasu johtui esineen käyttötarkoituksesta. Sormukset, riipukset ja rannekkeet edustivat muotoilultaan ja sommitteeltaan sellaista taiteellista omaperäisyyttä, että ne olivat tekijänoikeuslain 1 § 1 momentin mukaisia teossuojaa nauttivia taidekäsitön tuotteita.
12. Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt tekijänoikeutta taidekäsitöön ja taideteollisuuden yksittäisiin esineisiin ja kokonaisiin sarjoihin lausunnossa TN 2006:9. Siinä huonekaluista tuoli ja rahi yhdessä nauttivat teossuojaa sekä yksittäisinä muotoilutaiteen merkiteoksina että ryhmänä. Lausunnossa TN 2013:15 (äänestys) astiastot saivat suojaa sarjoina mm. muotokielen poiketessa olennaisesti luomisajankohtana vallinneesta astiamuotoilusta.

Analyysi ja johtopäätökset

13. Tekijänoikeusneuvosto on arvioinut sille toimitettua aineistoa ja toteaa saadun selvityksen perusteella, että korut on suunniteltu suhteessa sarjansa muihin esineisiin siten, että ne ovat yhteensopivia ja yhdisteltävissä sarjan muiden korujen kanssa. Vaikka korujen käyttötarkoitus ja valmistustapa rajoittavat tekijän mahdollisuuksia, suunnittelijan innovatiivinen ajattelu voi ilmetä myös sarjan eri korujen yhteen sointuvana yhdisteltävyytenä.
14. Sarjaan kuuluvien korujen yhdistelmä eli korusarja voi kokonaisuutena ylittää teoskynnyksen jos korusarja ilmentää tekijänsä henkistä luomistyötä itsenäisellä ja omaperäisellä tavalla. Korusarjojen taiteellinen laatu tai esteettinen yhteensopivuus eivät sellaisenaan kuitenkaan ole merkityksellisiä teoskynnyksen ylittymisen arvioimisessa.
15. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että korusarjoja ei voida katsoa tekijänoikeuslaissa tarkoitetuiksi teoksiksi poikkeamatta merkittävästi siitä, miten teostasovaatimusta on tekijänoikeuslain tulkin-

takäytännössä yleensä arvioitu. Korusarjat eivät, yksittäisten esineidensä taidokkaasta muotoilusta huolimatta, ole teoksia siinä merkityksessä kuin tekijänoikeuslaissa tarkoitetaan. Korusarjat eivät kokonaisuuksina ilmennä sillä tavoin suunnittelijan tekemiä luovia valintoja että ne nauttisivat teossuojaa.

16. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että lausuntopyynnössä mainitut korusarjat eivät yllä itsenäisyytensä ja omaperäisyyden osalta teostasoon.
17. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että se ei toimivaltansa puitteissa ota kantaa siihen, voidaanko asiaa arvioida muun kuin tekijänoikeuslain perusteella.

Puheenjohtaja

Marcus Norrgård

Sihteeri

Perttu Virtanen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Pirjo Kontkanen, Olli Pitkänen, Ilmo Laevuo, Maria Reh binder, Satu Kangas, Aku Toivonen, Tuula Hämäläinen, Anniina Huttunen, Valtteri Niiranen, Riikka Tähtivuori, Veli Sinda ja Pekka Sipilä.